

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 342.95

Ковальчук Ольга Ярославівна

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
Західноукраїнський національний університет*

Kovalchuk Olha

*PhD in Physics and Mathematics, Associate Professor,
Associate Professor of the Law Theory and Constitutionalism Department*

West Ukrainian National University

ORCID: 0000-0001-6490-9633

ПРАВОВІ РАМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОВІЙ СИСТЕМІ

LEGAL FRAMEWORKS FOR THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE JUDICIAL SYSTEM

***Анотація.** Вступ. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) породжує необхідність його правового регулювання в різних сферах, зокрема в судочинстві. Використання ШІ в судових процесах, з одного боку, може підвищити ефективність, послідовність і доступність правосуддя, а з іншого – несе ризики упередженості, порушення прав людини та обмеження справедливого судового розгляду. Для забезпечення балансу між перевагами та викликами ШІ необхідно розробити чіткі правові рамки, які регулюватимуть етичні аспекти, вимоги до прозорості, підзвітності та безпеки таких систем.*

***Мета.** Метою роботи є визначити збалансований підхід до правового регулювання застосування штучного інтелекту в судочинстві, що*

дозволить максимально використати його переваги, одночасно захищаючи права людини та верховенство права.

Матеріали і методи. Дослідження ґрунтується на аналізі наукових публікацій, міжнародних документів, національного законодавства різних країн та підходів до регулювання ІІІ. Використано методи порівняльного аналізу, узагальнення та систематизації інформації.

Результати. Дослідження виявило нагальну необхідність правового регулювання застосування ІІІ у судовій системі. На міжнародному рівні існують лише рекомендаційні документи від ЮНЕСКО, ОЕСР, НАТО та інших організацій, проте відсутнє обов'язкове універсальне законодавство. Різні країни світу розробляють власні підходи до регулювання ІІІ. В Україні відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, що регулює використання ІІІ у судочинстві.

Для належного впровадження ІІІ в судову систему України необхідно розробити комплексний нормативно-правовий акт, який регулюватиме використання ІІІ у судовій сфері на основі принципів захисту прав людини, прозорості, неупередженості, підзвітності та етичності. Також потрібно визначити сфери та процеси, де ІІІ може бути застосований, встановивши вимоги й стандарти до алгоритмів, моделей та даних для ІІІ-систем у судах. Важливо передбачити гарантії проти дискримінації, порушення приватності, упередженості та помилок систем ІІІ, а також встановити механізми юридичної відповідальності розробників, провайдерів та користувачів ІІІ у судовій сфері. Крім того, слід врегулювати процедури перевірки, сертифікації, аудиту та моніторингу ІІІ-систем для судів і адаптувати законодавство до норм ЄС для інтеграції судових ІТ-систем з європейськими.

Перспективи. Подальші дослідження мають бути зосереджені на аналізі ефективності різних підходів до регулювання ІІІ та вивченні кращих практик, а також поглибленому вивченні конкретних викликів і

ризиків застосування ШІ у різних судових процесах для формування більш деталізованих рекомендацій.

Ключові слова: *штучний інтелект, правосуддя, правове регулювання, цифровізація судочинства, етичні норми, захист даних, суд, конфіденційність.*

Summary. *Introduction. The rapid development of artificial intelligence (AI) necessitates its legal regulation in various fields, including the judicial system. The use of AI in court proceedings can increase efficiency, consistency, and accessibility of justice on the one hand, but also carries risks of bias, violation of human rights, and limitation of fair trial on the other. To ensure a balance between the benefits and challenges of AI, clear legal frameworks need to be developed to regulate the ethical aspects, transparency requirements, accountability, and security of such systems.*

Purpose. *To determine a balanced approach to the legal regulation of the use of artificial intelligence in the judicial system, which will allow for maximizing its benefits while protecting human rights and the rule of law.*

Materials and Methods. *The study is based on the analysis of scientific publications, international documents, national legislation of different countries, and approaches to AI regulation. Comparative analysis, generalization, and systematization of information methods were used.*

Results. *The study revealed an urgent need for legal regulation of the use of AI in the judicial system. At the international level, there are only advisory documents from UNESCO, OECD, NATO, and other organizations, but no mandatory universal legislation. Different countries are developing their own approaches to AI regulation, with the US and China being the leaders. In Ukraine, there is no special legal act regulating the use of AI in the judicial system. The current legislation contains only fragmentary mentions of IT in courts.*

For the proper implementation of AI in the judicial system of Ukraine, it is necessary to develop a comprehensive legal act regulating the use of AI in the judicial sphere based on the principles of human rights protection, transparency, impartiality, accountability, and ethics. It is also necessary to define the areas and processes where AI can be applied, establishing requirements and standards for algorithms, models, and data for AI systems in courts. It is important to provide guarantees against discrimination, privacy violations, bias, and errors of AI systems, as well as to establish mechanisms of legal liability for developers, providers, and users of AI in the judicial sphere. Additionally, procedures for verification, certification, auditing, and monitoring of AI systems for courts should be regulated, and legislation should be adapted to EU norms for the integration of court IT systems with European ones.

Discussion. At the international level, it is advisable to develop a universal convention on AI regulation or an additional protocol to existing human rights conventions to establish mandatory minimum standards for AI regulation. Further research should focus on analyzing the effectiveness of different approaches to AI regulation and studying best practices, as well as an in-depth study of specific challenges and risks of using AI in various court proceedings to develop more detailed recommendations.

Key words: *artificial intelligence, justice system, legal regulation, digitalization of justice, ethical norms, data protection, court, confidentiality.*

Постановка проблеми. Штучний інтелект стрімко розвивається і проникає в різні сфери життя, включно зі сферою судочинства. Системи ШІ вже використовуються для автоматизації рутинних завдань – від аналізу юридичних документів до підтримки ухвалення рішень. Однак поширення технологій ШІ в судовій системі загрожує низці етичних і правових питань, які потребують ретельного врегулювання. Застосування ШІ в судочинстві може сприяти підвищенню ефективності, зменшенню затримок та

забезпеченню більшої послідовності в ухваленні рішень. Проте, воно також несе ризики упередженості, порушення принципу рівності перед законом та обмеження права на справедливий судовий розгляд. Крім того, постає питання відповідальності за рішення, ухвалені за допомогою систем ШІ. Задля забезпечення дотримання основоположних прав і свобод людини у процесі впровадження ШІ в судочинстві необхідно розробити чіткі правові рамки. Вони мають регулювати етичні аспекти використання ШІ, вимоги до прозорості та підзвітності таких систем, а також процедури забезпечення їхньої безпечності та надійності.

Мета статті – визначити збалансований підхід, який дозволить максимально використати переваги ШІ, одночасно захищаючи права людини та верховенство права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання правового регулювання застосування технологій ШІ, зокрема в судочинстві, активно досліджуються науковцями в останні роки [1-3]. Серед інших С. Р. Асірян аналізував ініціативи та кроки, вжиті державами-членами Європейського Союзу з метою гарантування дотримання основоположних конституційних прав і свобод своїх громадян у зв'язку з впровадженням та використанням технологій штучного інтелекту [4]. Шишка Н. В. вивчав законодавчі та нормативно-правові засади, які мають бути створені для можливості впровадження технологій штучного інтелекту в процесі відправлення правосуддя в Україні [5]. Особливу увагу дослідників привернули етичні виклики, пов'язані з використанням ШІ в судових процесах [6-8]. N. Balasubramani та співавтори довели, що прозорість технологічних рішень ШІ є надзвичайно важливою, а можливість пояснення є невід'ємною частиною прозорості [9]. E. Hohma та C. Lütge встановили, що практичне застосування ШІ наразі становить виклики, зокрема, через відсутність уніфікованих, стандартизованих підходів, узгоджених із нормативними положеннями, які б регулювали практичну реалізацію управління ШІ [10].

W. Villegas-Ch та J. García-Ortiz підкреслили важливість захисту даних, які використовуються для навчання моделей ШІ [11]. Незважаючи на наявність низки наукових досліджень з питань застосування ШІ у судочинстві, існує недостатність комплексних наукових розробок, присвячених правовому регулюванню використання ШІ в судовій системі, зокрема розробці належних етичних рамок.

Виклад основних результатів дослідження. Завдяки стрімкому зростанню обчислювальної потужності комп'ютерів та розвитку хмарних технологій, системи ШІ можуть аналізувати величезні масиви даних у рекордно короткі терміни. Потенційна здатність цієї технології підвищити ефективність та якість судових процесів спричиняє необхідність використання ШІ у судочинстві зумовлена. ШІ-системи можуть автоматизувати рутинні завдання, обробляти величезні обсяги даних та документації, надавати аналітичну підтримку для ухвалення рішень на основі виявлених закономірностей. Вони також здатні сприяти забезпеченню рівного доступу до правосуддя, виявленню прихованої упередженості та дискримінації, а також підвищенню прозорості й підзвітності судової системи. Зі зростанням обсягів інформації, що потребує опрацювання, використання ШІ стає необхідним для ефективного функціонування судочинства. Однак важливо забезпечити належне правове регулювання та дотримання етичних норм для максимізації переваг та мінімізації ризиків при впровадженні цієї революційної технології.

Феноменальне поширення ШІ спричиняє нагальну необхідність вдосконалення правового регулювання використання цих технологій у судочинстві через низку ключових факторів. По-перше, судова система є критично важливою для забезпечення верховенства права, захисту прав людини та справедливості в суспільстві. Тому впровадження потужних технологій ШІ у цю сферу має відбуватися за чіткими правовими рамками, які гарантуватимуть дотримання етичних принципів, прозорість,

підзвітність та неупередженість. По-друге, застосування ШІ в судочинстві породжує низку складних етичних питань, пов'язаних із забезпеченням справедливості, уникненням дискримінації, захистом конфіденційності та приватності. Правове регулювання необхідне для встановлення чітких стандартів та вимог до розробки, впровадження та використання ШІ-систем, гарантуючи дотримання прав людини та основоположних свобод. Крім того, визначення юридичної відповідальності за помилки або шкоду, заподіяну ШІ-системами, є критично важливим. Правове регулювання має встановлювати механізми підзвітності та відповідальності для розробників, постачальників та користувачів ШІ у судовій сфері. Ще одним важливим аспектом є необхідність забезпечення довіри громадськості до судової системи. Використання ШІ в судочинстві має бути прозорим та зрозумілим для громадян, що вимагає відповідного правового регулювання процесів розробки, впровадження та функціонування ШІ-систем. Нарешті, з огляду на транскордонний характер багатьох питань, пов'язаних із використанням ШІ у правовій сфері, правове регулювання також необхідне для сприяння міжнародному співробітництву та гармонізації підходів між країнами. Розробка комплексного правового регулювання застосування ШІ у судочинстві є вкрай необхідною для забезпечення верховенства права, захисту прав людини, етичності, підзвітності та довіри громадськості до процесів правосуддя в епоху стрімкого розвитку технологій.

Наразі відсутнє універсальне міжнародне законодавство, яке б комплексно регулювало сферу ШІ. Проте низка міжнародних організацій розробляє рекомендації, керівні принципи та стандарти в цій галузі. Зокрема, у 2021 році ЮНЕСКО ухвалила Рекомендацію про етику ШІ, яка закликає держави розробляти правове регулювання ШІ на основі принципів поваги до прав людини, інклюзивності, рівності, захисту приватності тощо [12]. У 2019 році ОЕСР прийняла Принципи ШІ, визначаючи стандарти відповідального використання ШІ в інтересах людей та суспільства [13].

У 2021 році НАТО затвердила Принципи використання ШІ для забезпечення відповідального та етичного розвитку й впровадження технологій ШІ в оборонній сфері [14]. Міжнародна організація зі стандартизації розробляє технічні стандарти, пов'язані з ШІ. У березні 2024 року Європарламент ухвалив нове законодавство, що регулює використання систем ШІ, зокрема біометричних систем розпізнавання осіб. Згідно з цим законом, загалом заборонено застосування правоохоронними органами технологій біометричної ідентифікації людей у публічних місцях, за винятком окремих ситуацій за наявності спеціального судового дозволу [15]. У решті випадків силові структури не можуть використовувати біометричні системи розпізнавання громадян. Міжнародне законодавство у сфері ШІ перебуває на початкових етапах розвитку, і більшість країн лише формують національні підходи до регулювання ШІ.

Різні країни світу підходять до регулювання сфери ШІ по-різному, проте в багатьох вже розроблені або розробляються відповідні нормативні акти. США не мають єдиного федерального закону про ШІ, але існують окремі ініціативи та законопроекти на рівні штатів. Наприклад, у Каліфорнії з 2022 року діє закон про ШІ в ухваленні рішень [16]. Китай приділяє пильну увагу всебічному розвитку ШІ та формуванню відповідного правового підґрунтя. У 2017 році прийнято Національний план розвитку новітніх галузей, який визначає курс на лідерство в ШІ. У 2020 році опубліковано «Посібник зі стандартів ШІ» з рекомендаціями щодо його використання. Планується розробка нормативних актів щодо етики, безпеки та регулювання ШІ. Китай розробляє комплексну державну політику для стимулювання досліджень, розробок та застосування передових технологій ШІ, а також формує законодавчу базу з метою забезпечити баланс між інноваціями та контролем ризиків [17]. Велика Британія у 2023 році представила Білу книгу з гнучкого регулювання ШІ та кодексу практики [18]. Канада у 2022 році ухвалила Директиву про автоматизовані системи

ухвалення рішень для державного сектору і розробляє проєкт Закону про ШІ [19]. Японія у 2019 році затвердила Стратегію розвитку бізнесу з використанням даних та Стратегію ШІ та розробляє законодавство про ШІ [20]. Сінгапур у 2023 році оновив Національну стратегію ШІ та формує регуляторні підходи із запобігання ризикам [21]. Індія у 2023 році представила проєкт національної політики ШІ [22]. Більшість країн визнають необхідність регулювання ШІ для забезпечення безпеки, етичності та поваги до прав людини, однак конкретні підходи відрізняються залежно від національних пріоритетів.

В Україні ситуація з регулюванням використання ШІ на нормативному рівні має формальний характер та потребує подальшого вдосконалення і більш активних конкретних дій щодо визначення способів його застосування. Наразі немає окремого нормативно-правового акту, який би комплексно регулював використання ШІ в судовій системі. Цифровізація судочинства – це динамічний процес, який вимагає постійного оновлення нормативно-правової бази, інформаційного та технічного забезпечення. 16 березня 2024 року набрав чинності Закон, який вносить зміни до Кримінального процесуального кодексу України [23] з метою забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [24]. Зокрема адвокатам дозволено брати участь у засіданнях дистанційно та проводити дистанційний допит [25]. Україна розробляє та обговорює законодавство щодо ШІ, але жоден закон про ШІ ще не був офіційно прийнятий. Вона активно досліджує можливість створення регуляторного фреймворку для ШІ та вивчає досвід інших країн.

В Україні існує низка законодавчих актів, які регулюють певні аспекти, пов'язані зі ШІ, такі як захист даних, інтелектуальна власність, кібербезпека тощо. Проте чинне законодавство містить лише фрагментарні згадки про використання ІТ у судочинстві, без деталізації щодо ШІ. Питання етики, безпеки та відповідальності при використанні ШІ також потребують

регулювання. Необхідно чітко визначити сфери та процеси, де ШІ може бути застосований у судочинстві, встановити вимоги та стандарти до алгоритмів, моделей, даних для систем ШІ в судах, а також передбачити гарантії захисту прав людини та уникнення упередженості. Прозоре регулювання сприятиме підвищенню довіри до застосування ШІ в судочинстві. Важливим питанням є адаптація нормативно-правової бази для судових інформаційних систем України до європейського законодавства та вдосконалення принципів їх функціонування для забезпечення можливості легкої інтеграції з системами Європейського Союзу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження показало нагальну необхідність правового регулювання застосування ШІ в судовій системі для забезпечення дотримання прав людини, етичних норм, прозорості, підзвітності та довіри громадськості. На міжнародному рівні діють лише рекомендаційні документи від ЮНЕСКО, ОЕСР, НАТО та інші, проте відсутнє універсальне обов'язкове законодавство. Держави розробляють власні підходи, серед яких лідерами є США та Китай.

Для впровадження ШІ в судочинство в Україні необхідно: I. розробити комплексний нормативно-правовий акт, що регулюватиме використання ШІ у судовій сфері на основі принципів захисту прав людини, прозорості, неупередженості, підзвітності та етичності; II. визначити сфери та процеси, де ШІ може бути застосований, встановивши вимоги й стандарти до алгоритмів, моделей та даних для ШІ-систем у судах; III. передбачити гарантії проти дискримінації, порушення приватності, упередженості та помилок систем ШІ; IV. встановити механізми юридичної відповідальності розробників, провайдерів та користувачів ШІ у судовій сфері; V. врегулювати процедури перевірки, сертифікації, аудиту та моніторингу ШІ-систем для судів; VI. адаптувати законодавство до норм ЄС для інтеграції судових ІТ-систем з європейськими.

На міжнародному рівні доцільно розробити універсальну конвенцію про регулювання ШІ або додатковий протокол до існуючих конвенцій у сфері прав людини. Така угода має встановити обов'язкові для держав-учасниць мінімальні стандарти регулювання ШІ. Подальші дослідження мають бути зосереджені на аналізі ефективності різних підходів до регулювання ШІ та вивченні кращих практик. Необхідно також поглиблено вивчати конкретні виклики та ризики застосування ШІ у різних судових процесах для формування більш деталізованих рекомендацій.

Література

1. Кобко-Одарій В. С. Роль штучного інтелекту в судовій інтерпретації права. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 7-13. doi: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.1>.
2. Teremetskyi V. I., Kovalchuk O. Ya. Artificial Intelligence as a Factor in the Digital Transformation of the Justice System. *Forum Prava*. 2024. № 78(1). P. 106-115. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10870779>.
3. Kovalchuk O., Teremecky V. Informational and Legal Support of the Justice System. *Scientific Notes. Series: Law*. 2023. Vol. 15. P. 271-278. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/378/397> (дата звернення: 13.04.2024).
4. Асірян С. Р. Кроки країн ЄС у напрямку захисту конституційних прав громадян в епоху штучного інтелекту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Том 2, № 76. С. 285-290. doi: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.45>.
5. Шишка Н. В. Штучний інтелект в українському правосудді: правові передумови запровадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/35>.
6. Hamed A. A., Zachara-Szymanska M., Wu X. Safeguarding authenticity for mitigating the harms of generative AI: Issues, research agenda, and policies

for detection, fact-checking, and ethical AI. *iScience*. 2024. Vol. 27(2). Article 108782. doi: <https://doi.org/10.1016/j.isci.2024.108782>.

7. Rapid J. Generative AI Ethics: 8 Biggest Concerns and Risks. *Tech Rapidly*. 2024. URL: <https://techrapidly.com/generative-ai-ethics-8-biggest-concerns-and-risks/> (дата звернення: 13.04.2024).

8. Alshahrani B. T., Pileggi S. F., Karimi F. A Social Perspective on AI in the Higher Education System: A Semisystematic Literature Review. *Electronics*. 2024. 13. Article 1572. doi: <https://doi.org/10.3390/electronics13081572>.

9. Balasubramaniam N., Kauppinen M., Rannisto, A., Hiekkane K., Kujala, S. Transparency and explainability of AI systems: From ethical guidelines to requirements. *Information and Software Technology*. 2023. Vol. 159. Article 107197. doi: <https://doi.org/10.1016/j.infsof.2023.107197>.

10. Hohma E., Lütge C. From Trustworthy Principles to a Trustworthy Development Process: The Need and Elements of Trusted Development of AI Systems. *AI*. 2023. Vol. 4. P. 904-925. doi: <https://doi.org/10.3390/ai4040046>.

11. Villegas-Ch W., García-Ortiz J. Toward a Comprehensive Framework for Ensuring Security and Privacy in Artificial Intelligence. *Electronics*. 2023. Vol. 12. Article 3786. doi: <https://doi.org/10.3390/electronics12183786>.

12. Ramos G. Ethics of Artificial Intelligence: Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. *Social and Human Sciences of UNESCO*. 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics> (дата звернення: 11.01.2024).

13. OECD. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449. 2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449> (дата звернення: 11.02.2024).

14. Taddeo M., McNeish D., Blanchard A., Edgar E. Ethical Principles for Artificial Intelligence in National Defence. *Philosophy & Technology*. 2021. Vol. 34. P. 1707-1729. doi: <http://doi.org/10.1007/s13347-021-00482-3>.

15. Yakimova Ya. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law. *News European Parliament*. 2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law> (дата звернення: 27.01.2024).

16. Bosley J. S., Capell J. M., Kinaga P., LeCrone J. P. California Proposed Employment AI Regulations and Legislation. *Davis Wright Tremaine LLP*. 2023. URL: <https://www.dwt.com/blogs/employment-labor-and-benefits/2023/05/california-ai-employment-law-regulations> (дата звернення: 19.01.2024).

17. Sheehan M. Tracing the Roots of China's AI Regulations. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2024. URL: <https://carnegieendowment.org/2024/02/27/tracing-roots-of-china-s-ai-regulations-pub-91815> (дата звернення: 12.04.2024).

18. Tobin J. Artificial Intelligence (Regulation) Bill [HL]. *House of Lords*. 2024. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/LLN-2024-0016/LLN-2024-0016.pdf> (дата звернення: 22.03.2024).

19. Canaan R. G. AI Regulation in Canada: Protective and Innovation-Enabling. *RAILS*. 2023. URL: <https://blog.ai-laws.org/ai-regulation-in-canada-the-protective-and-innovation-enabling-role-of-the-artificial-intelligence-and-data-act-aida/> (дата звернення: 13.04.2024).

20. Maruyama M., Nicola C. Recent Updates On Japan's National Strategy On AI. *Eu-Japan. AI*. 2022. URL: <https://www.eu-japan.ai/ja/recent-updates-on-japans-national-strategy-on-ai/> (дата звернення: 18.04.2024).

21. Kaur G. Singapore makes key policy shifts in revised national AI strategy. *Computerworld*. 2023. URL: <https://www.computerworld.com/article/1611101/singapore-makes-key-policy-shifts-in-revised-national-ai-strategy.html> (дата звернення: 26.03.2024).

22. Panday J., Samdub M.T. Promises and Pitfalls of India's AI Industrial Policy. *AI Now*. 2024. URL: <https://ainowinstitute.org/publication/analyzing-indias-ai-industrial-policy> (дата звернення: 18.04.2024).

23. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи: Закон України від 23.04.2024 № 3604-IX. *ВР України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3604-20> (дата звернення: 13.05.2024).

24. Teremetskyi, V. I., Duliba, YE. V. Peculiarities of Implementation and Functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System as an E-Justice Tool. *Forum Prava*. 2023. 75(2). P. 130-143. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7947514>.

25. Актуальна інформація щодо змін у кримінальному процесуальному законодавстві. *Омбудсман України*. 2024. URL: https://ombudsman.gov.ua/uk/news_details/aktualna-informaciya-shchodo-zmin-u-kriminalnomu-procesualnomu-zakonodavstvi (дата звернення: 23.04.2024).

References

1. Kobko-Odarii V. S. Rol shtuchnoho intelektu v sudovii interpretatsii prava. [The role of artificial intelligence in judicial interpretation of law]. *Kyivskiy chasopys prava*. 2023. № 3. pp. 7-13. doi: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.1>.

2. Teremetskyi V. I., Kovalchuk O. Ya. Artificial Intelligence as a Factor in the Digital Transformation of the Justice System. *Forum Prava*. 2024. № 78(1). pp. 106-115. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10870779>.

3. Kovalchuk O., Teremecky V. Informational and Legal Support of the Justice System. *Scientific Notes. Series: Law*. 2023. Vol. 15. pp. 271-278. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/378/397>.

4. Asirian S. R. Kroky krain YeS u napriamu zakhystu konstytutsiinykh prav hromadian v epokhu shtuchnoho intelektu [Steps of the EU countries towards the protection of constitutional rights of citizens in the era of artificial intelligence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. 2023. Tom 2, № 76. pp. 285–290. doi: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.45>.

5. Shyshka N. V. Shtuchnyi intelekt v ukrainskomu pravosuddi: pravovi peredumovy zaprovadzhennia [Artificial Intelligence in Ukrainian Justice: Legal Prerequisites for Implementation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2021. № 3. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/35>.

6. Hamed A. A., Zachara-Szymanska M., Wu X. Safeguarding authenticity for mitigating the harms of generative AI: Issues, research agenda, and policies for detection, fact-checking, and ethical AI. *iScience*. 2024. Vol. 27(2). Article 108782. doi: <https://doi.org/10.1016/j.isci.2024.108782>.

7. Rapid J. Generative AI Ethics: 8 Biggest Concerns and Risks. *Tech Rapidly*. 2024. URL: <https://techrapidly.com/generative-ai-ethics-8-biggest-concerns-and-risks/>.

8. Alshahrani B. T., Pileggi S. F., Karimi F. A Social Perspective on AI in the Higher Education System: A Semisystematic Literature Review. *Electronics*. 2024. 13. Article 1572. doi: <https://doi.org/10.3390/electronics13081572>.

9. Balasubramaniam N., Kauppinen M., Rannisto, A., Hiekkane K., Kujala, S. Transparency and explainability of AI systems: From ethical guidelines to requirements. *Information and Software Technology*. 2023. Vol. 159. Article 107197. doi: <https://doi.org/10.1016/j.infsof.2023.107197>.

10. Hohma E., Lütge C. From Trustworthy Principles to a Trustworthy Development Process: The Need and Elements of Trusted Development of AI Systems. *AI*. 2023. Vol. 4. pp. 904-925. doi: <https://doi.org/10.3390/ai4040046>.

11. Villegas-Ch W., García-Ortiz J. Toward a Comprehensive Framework for Ensuring Security and Privacy in Artificial Intelligence. *Electronics*. 2023. Vol. 12. Article 3786. doi: <https://doi.org/10.3390/electronics12183786>.

12. Ramos G. Ethics of Artificial Intelligence: Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. *Social and Human Sciences of UNESCO*. 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethic>.

13. OECD. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449. 2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449>.

14. Taddeo M., McNeish D., Blanchard A., Edgar E. Ethical Principles for Artificial Intelligence in National Defence. *Philosophy & Technology*. 2021. Vol. 34. pp. 1707-1729. doi: <http://doi.org/10.1007/s13347-021-00482-3>.

15. Yakimova Ya. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law. *News European Parliament*. 2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19015/artificial-intelligence-act-meps-adopt-landmark-law>.

16. Bosley J. S., Capell J. M., Kinaga P., LeCrone J. P. California Proposed Employment AI Regulations and Legislation. *Davis Wright Tremaine LLP*. 2023. URL: <https://www.dwt.com/blogs/employment-labor-and-benefits/2023/05/california-ai-employment-law-regulations>.

17. Sheehan M. Tracing the Roots of Chinas AI Regulations. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2024. URL: <https://carnegieendowment.org/2024/02/27/tracing-roots-of-china-s-ai-regulations-pub-91815>.

18. Tobin J. Artificial Intelligence (Regulation) Bill [HL]. *House of Lords*. 2024. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/LLN-2024-0016/LLN-2024-0016.pdf>.

19. Canaan R. G. AI Regulation in Canada: Protective and Innovation-Enabling. *RAILS*. 2023. URL: <https://blog.ai-laws.org/ai-regulation-in-canada->

the-protective-and-innovation-enabling-role-of-the-artificial-intelligence-and-data-act-aida/.

20. Maruyama M., Nicola C. Recent Updates on Japans National Strategy on AI. *Eu-Japan. AI*. 2022. URL: <https://www.eu-japan.ai/ja/recent-updates-on-japans-national-strategy-on-ai/>.

21. Kaur G. Singapore makes key policy shifts in revised national AI strategy. *Computerworld*. 2023. URL: <https://www.computerworld.com/article/1611101/singapore-makes-key-policy-shifts-in-revised-national-ai-strategy.html>.

22. Panday J., Samdub M.T. Promises and Pitfalls of Indias AI Industrial Policy. *AI Now*. 2024. URL: <https://ainowinstitute.org/publication/analyzing-indias-ai-industrial-policy>.

23. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo zabezpechennia po etapnoho vprovadzhennia Yedynoi sudovoi informatsiino-komunikatsiinoi systemy [On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine to Ensure the Phased Implementation of the Unified Judicial Information and Communication System]: Zakon Ukrainy vid 23.04.2024 № 3604-IX. *VR Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3604-20>.

24. Teremetskyi, V. I., Duliba, YE. V. Peculiarities of Implementation and Functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System as an E-Justice Tool [Peculiarities of Implementation and Functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunication System as an E-Justice Tool]. *Forum Prava*. 2023. 75(2). pp. 130-143. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7947514>.

25. Aktualna informatsiia shchodo zmin u kryminalnomu protsesualnomu zakonodavstvi [Current information on changes in criminal procedure legislation. Ombudsman of Ukraine]. *Ombudsman Ukrainy*. 2024. URL:

https://ombudsman.gov.ua/uk/news_details/aktualna-informaciya-shchodo-zmin-u-kriminalnomu-procesualnomu-zakonodavstvi.